

SVERIGE. KUNGL. MAJ:T

**Kongl. May:tz Förnyade Stadga Och
Ordning, För Smältare och Råstvändare wid
Koppar-Bruken uti heela Rijket. Daterad
Stockholm den 16 Novemb. Åhr 1692**

Stockholm Tryckt uti Kongl. Boktryckerijet, hoos S. Wankijfs Änckia.
1692

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

Uppl. 2

Stäng
via saml

Rongl. May: 6

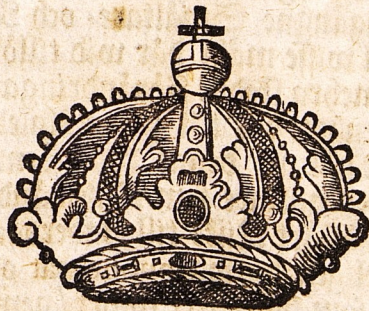
Förnyade

S S A D D A

Och

Ördning/

Öfr Smältare och Råstvändare wid
Koppar-Brufen uti heela Riket. Daterad Stock-
holm den 16 Novemb. Åhr 1692

Cum Gratiâ & Privilegio S. R. Majest.

STOCKHOLM
Tryckt uti Kongl. Boktryckerijet/hoos S. Wankijfs Uackia.

6
25 what smycket

Wij Carl/ med Wd: Nåde / Sveriges / Götes och Wändes Konung/

Stoorfurste till Finland/Hertig uti Skåne/Estland/ Lijfland/
Carelen/Brehmen/Behrden/Stettin-Pommern/Cassuben
och Wänden/Furste till Rügen/Herre öfwer Jügermanland
och Wismar / Så ock Pfaltzgræfwe wid Rhein i Behern/
till Göllich/Eleve och Bergen Hertig/etc. Sidrom witter-
ligt / at aldenstund wij till så mycklet mehr befrämjande aff
Koppar Brükens Flor och Wälstånd uti Wårt Rijke/hafwe
för nödigt och angeläget ärachtat / at låta öfwersee wår
Anno 1664 uthgångne Smältare och Rästwändare Ord-
ning / samt uti wisse måhl där wid tillöka någre Påmin-
nelser/ som sedermera skedde Förändringar eller närwaran-
de tjiders beskaffenheet där till gifwa Anledning; Alltså we-
le Wij / i Krafft här af / denne Wår förnyade Ordning och
Stadga / alle så Smältare som Rästwändare wid Koppar-
Brüken uti heela Wårt Rijke till underdånig hörsam efter-
rättelse allmäneligen hafwa publicerat och kungjordt / på
Sätt och Wijs/ som här efter följier / nembligen:

I.

Först skall Bergmästaren med de 24 Store Koppar-
bergslagens äldste / låta granneligen och noga uptefna alle
bru-

759

brukelige Koppar-Hyttor/så i Sahls Stad/som Hyttolagorne/
om ock alla Smältare/som wid närwarande Tijd/ så wäl i
Staden som hela Bergslagen till finnandes äro/ af hwilke
Smältare/någre/ som Berg-Mästaren med de 24 Äldste
finna och pröfwa waru de bäste / skole till Äldermän wäl-
jas och förordnas/ och när af dem så många till Äldermän
äro tagne/ som nödigt behöfwes till alla Hyttelagorne/skall
sedan af de öfrige utletas/ de som bäst kunna tjena till Mä-
ster-Smältare/ och där af en till hwar Hytte-Ugn fördelas.
Men de Smältare/ som icke kunna alldeles wara därutiän
så kunnige och försäbrne/som de/ hwilka till Mästare kallade
äro/skole tjena för Smältare- och Hytte-Drängar/ till des
de jämnwäl samma Arbete utlärt hafwa / och skole utbi
hwar Hytta inge flere wara/ än en Mästare och en Hytte-
eller Smältare-Dräng.

II.

Ehuruwäl Smältarne och deras Drängiar upbära
och bekomma deras Löön och Betalning / effter Bekobru-
ken/och Kästernes uppsättiande ; skole de listwäl skädias till
wisse Ährs-Tienster/ uti den Hytta/som de låta sigh anskrif-
wa/och där wid förblifwa sitt Ähr uth/ nembliken ifrån
Michaelis till Michaelis tijd.

III.

Ingen Mäster-Smältare eller Dräng må eller skal bry-
ta det Afsked och Contract, som han med Äganden/ en el-
ler flere/ öfwer någon Hytta ingångit hafwer/utan afbisda
redeligen/ till des den bestämde tiden är försluten ; Bryter
Mäster-Smältaren/skal han böta 40 Marck/ bryter Drän-
gen/böte 20 Marck/alt räknat i Silfwermynt/ och uppfyl-
le där öfwan uppå äganden allan Skada ; Bryter Huns-
bonden eller Bergzmannen/ wari ock så samma Straff un-
dergif.

460
dergiffwen som Smältaren; Men will enthera las dem up-
säva Contractet, skall sådant ske 3 Månader eller ett fierde-
deels Åhr föruth/ men icke där under/ och wid Grufwe Lin-
get bewijja/ hwad Skäbl han där till hafwer.

IV.

Såsom ofta plägar hända /at en Smältare eller Råst-
wändare hoos Bergzmannen råkar uti Gäld och Skuld/ af
orsak at dem emellan slutes sällan någon riktig Räkning/
Alltså warda Bergzmännen här med alswarligen förmante/
och åthwarnade/ till at hwart fierdedeels eller åth minstone
hwart halfft Åhr göra Räkning med samma deras Arbets
Folck/ på det de måge weta hwad de tijd effter annan blif-
wa skuldige eller en; I widrigt fall at sådant intet effter-
kommes / och någon twistigheet om Gälden emellan dem
upwärer/ skall då Arbetaren mehra wihord gifwas än Hus-
bonden; Och wari en Smältare/ Smältare-Dräng eller
ordinarie Råstwändare alldeles förbudit/ at stiga från den
ena Bergzmännens Tienst uti en annars/ med mindre han
först erhållit wederbörligit Affskied/uti hwilket klart införas
skall om han sin förre Husbonde något år bleswen skuldig/
och till huru stoor Summa sådant sigh bedrager; Hwilken
Bergzman detta intet observerar, utan en slikt Arbetare e-
moottager/som intet med sitt undfångne Affskiedz Pass kan
uthwija/ huru stoor Gäld han drager med sig/ skall vara
förbunden utan Drögmåål till bemälte Arbetares förre
Husbonde at uthbetala/ hwad han hoos honom rättmåte-
ligen haar till at fordra/ doch bör för all ting af Bergmä-
staren noga inseende hafwas / det en Arbetare ingalunda
af Bergzmannen med någre öfwer Marckgången stegrade
Waror må blifwa belastad/ en heller elliest/ effter des eget
godhtyckio prässad och tryckt med obillig Ucker och Wimming/
utan

207 461

utan när någre Klagemåål där öfwer upkomma/ sådant eff-
ter noga skärskådan/wederbörligen ändra och rätta.

V.

Ingen Smältare/Smältare dräng/ eller Råstvändas-
dare må komma drucken till Hyttan; Beträdes någon ther
med/ böte den samima En daler Silfvermynt för hvar gång;
Men föröfwar någon af dem. Swordom eller annan För-
argelse/ plichte effter den förste Puncten uthi Grufwe- Arti-
clarne.

VI.

När Smältaren har tillredt antingen till Sublu eller
Råstbruk/ åligger honom at wäll elda Härden / och på det
sådant beste bättre af honom må effterkommas/ skal han in-
tet hafwa Tillstånd at gå utur Hyttan så länge Eldningen
påstår/utan stadigt achta på Elden / och som oftast draga
Åstkan utur Härden/ på det Elden må hafwa så mycket kraf-
tigare Wårctan; Hoo detta intet effterkommer / belägges
med en daler Silfvermynts böter/ för hwar gång han sigh
förseer.

VII.

Såsom åtskillig Skada där af lätteligen kunde förör-
sakas/om under påstående Smältning den Smältaren/som
sitt Skifte för Hytte-Ugnen stått/lemnades fritt/sedan han
blefwe aflöst/ at gå långt från Hyttan/ och förblifwa borto
till dess Ordningen åter kommer på honom/ at göra Arbete/
alldenstund under hans Frånwarelse snart uti Smältningen
något olyckeligit torde hända/ som af den då för Ugnen stå-
ende Smältaren allena en kunde hindras och förekommas/
förutan at ock snart Wådeeld tijma kunde/ som en Person
intet så lätt tillstode at dämpa/ som elliest skee kunde/ der de
wore flere; Fördenksfull och emedan wed alle Hytter äro
Hytte

104 462
Hytte-Camrar bygde/ hwarest de aflöste Smältarne/ under deras Hwillo/ skiffre/ kunna hafwa sitt wifstande; Ty wele Wij här med hafwa förbudt/ det må här effter under warande Smältning/någon Smältare/ sedan han sitt skiffte fbr Ugnen stått/ understå sig/ utan Lof/ at gå långt bort från Hyttan/ och något fördröna/ wed en daler Silfwer: mñ plicht/ för hwar gång han det gör.

VIII.

Såsom tillförende har blifwit förordnat/jämfwäl ännu brukeligt är/ på det Smältarne wed deras Arbete/ så mycket bättre måge kunna uthärda/nembl. at hwar Dagn fördelas uti trenne Omskifften/ hwartera om 8 timmar; Alltså skall och hådan effter wid samma Ordning förblifwa; Men ingalunda tillstådias / det må någon Smältare från sitt skiffte längre uteblifwa än wederbör / utan åligger honom/ wid sine 8 timmars förlopp/ precise sig at infinna / och sin Cammerat aflösa / wid en daler Silfwermynd bäter / för hwar gång han det försummar; Skolandes här wid det föregifwandet intet gälla; at samma brostige wille stå / så mycket längre wid Ugnen / utan bör hwar thera hålla sitt skiffte riktigt uth; Och wari samma Straff den förelagdt/ som sin Cammerat till willies öfwer tijden står / och således des Brätt öfwerhöllier och förtijger.

IX.

När någon Hytte-Ugn skal upfattias / bör Mäster Smältaren intet undandraga sig/ moot skialig Wedergållning/ at uthleta där till dugelig Steen/ men Bergzmannen den samma med sin Bekostnad framföra till Hyttan. Och emedan Mäster-Smältaren åligger jämbwäl at draga försorg icke allenast det Hytte-ugnen blifwer effter sin rätta proportion bygd / wäl redd / så till Sublu som Råstbruuk/ utan

utan och under Smältandet wäll wachtat / Warandes där
 hoos förpliktad wäl at underrwissa sin Dräng / så uti Red-
 ningen som Smältandet. Ty skall Mäster. Smältaren be-
 komma till Lödn uti ett för alt för Wefobruket Tree daler
 8 öre Silfw. M.t / men Drängen allenast Tree dal. Silfw.
 M.t och hafwe ingen rätt at fordra hwarken drifningz eller
 redningz Sbl; Men de Smältare / som arbeta på Bergz-
 mannens Kost / bekomma allenast Mäster Smältaren En och
 en half dal. Silfw. m:t och Drängen En daler 8 öre Silfw. t /
 och intet mehra. Rti Rästbruket skall Mästaren bekomma
 för hwar Laggill Rosta han upsätter uti ett för alt. 1 dal.
 20 öre Silfw. mt. och Drängen allenast 1 ½ dal. Silfw. mt.
 Men där de niuta Bergzmannens Kost / bekommer Mäster-
 Smältaren för hwar Rosta han upsätter 20 öre Silfw. mt
 och Drängen 18 öre Silfw. mynt. Och hwilken Bergzman
 som mehr gifwer sine Smältare / än uti denne Ordningen
 förmåbles / den samma skall första gången han där med be-
 trädas plichta ½ Skeppund ofri Koppar / men kommer han
 oftare igen / böte hwar gång ett Skeppund ofri Koppar / och
 fordrar Smältaren och Drängen meer / skall han böta 20
 Marck Silfwermt. för hwar gång han där med beslås.

X.

Där någon Läredräng sig inställer at willia lära Smäl-
 tare Embetet / skall Aldermannen låta intekna den samma
 uti Smältare Embetes Book / och bemekte Dräng sedan wa-
 ra förpliktad wid det Embetet at blifwa / till det han uth-
 lärtdt hafwer / hwar på honom Läre-Breef af Mästaren gif-
 was skall / för hwilkets Uthlösen till bemelte Mästare årläg-
 ges 3 Marck Silfwermynt. Men där han af mootwillgheet
 och utan laglig och skäblig Orsak / träder ifrån samma Em-
 bete / för än han uthlärtdt / och Läre-Breef bekommit hafwer /
 och

och begifwer sig på andre Orter / då skall Bergsmannen
hoos hwilken han tient hafwer/sampt Aldermannen/så wäl
som Smältaren/ med Bergmästarens Assistence, hafwa
macht den samma at låta igentaga/ehwarest han finnes/ och
honom åter hoos sin Mästare inställa/ plibthandes för sin
mootwilligheet/ med Gatulopp en gång igenom/ och desu-
tan wari förbunden at tjena sin Lagotid uth.

XI.

Hwilken Smältare- eller Höttedrång/ som sine Läre-
Åhr hafwer uthtie ut/ och will Mästare blifwa/ den samma
skall med sin Mästares Läre-Bref sig hoos Aldermannen
i det Hyttelaget/ där som är/ anafwa/ och honom sådant
förkunna/ wissandes honom sitt Läre-Breesaf den Mästaren
under hwilken han tient och Smältare-Konsten lärdt haf-
wer; Då Aldermannen på en wiss tid/ Wpsynes Mannen
och sine Bissittiare sammankalla skall/ och uti deras När-
waro/ först honom noga förhöra/ om han hafwer fullkom-
melig Wett- och Rundskap: 1. huru han i Sublu och Räst-
bruuk's redningar tillbörligen skall slå Bätten uti sin wissa
Bredd/ Högd och Längd. 2. Ställa Forman och Blåsten
med Bröftet rätt. 3. Dirigera Uppsättningarne effter Mal-
mens Egenkap med Tillfättning af Slagg / Slusser/ och
Kohl. 4. Hafwa Förstånd och kunna see/ om Wäcket är
wäl wändt och tillredt/ så wäl när Sublu som Rästbruuk
skeer. 5. Om han hafwer Wettskap om en Hytte-Ugnz byg-
nad och rätta Proportion, såsom Högden/ så till Bröst som
Rygg ofwan Forman, diup under Forman, till Bottne-
hellen/bred emellan Hårdsteenen och Bohlsteenen / så at i
Hården är ett godt Stybbes rum; Item, om Bottnehäl-
lens/Bohlstenens och Stybbestenernes rätta storleek / och
huru hög Bottnehellen ifrån Grunden läggias skall/ så
och

och huru lång / bred och wiid Trumman där under wara bör /
 jemte Kiänthell på god och duglig Hytte-Steen / som för Eld
 durachtig är / med mehra som till sådant hörer / och af dagelig
Praxi sig gifwandes warder; Där nu Aldermannen med Up-
 ssyningsmannen finna och pröfwa Smältare-Drängen / som
 Mästare blifwa will / således om alt detta god Kundskap och
 Förfahrenheet hafwa / skall samma Dräng / uti Aldermannens
 och Bysittarens närwaro / på sin egen hand och utan någons
 wiidare underwijsning med en tilförordnat Smältare dräng
 tillhielp / reda Hytte-Ugnen så till Sublu som Råstebruuk / dock
 på särskilte tijder / och enär Aldermannen med des Bysittiare
 hans Redning god befinna / skall han uti Mästarens ställe med
 sin förordnade Dräng drifwa Smältningarne för samma Ugn /
 som han sielf tillredi hafwer / både uti Råste-och Suble-Bruk /
 på 2 Beckor / och i fall Aldermannen sampt Upsyningsmannen
 och Bysittiarne befinna honom effter alle gjorde prof / så uti
 Redningen som Smältandet kunna *passera* för en Mästare / skal
 Aldermannen då först wara förpligtad at gifwa honom Mä-
 stare-Brees / och han som Mästare blifwer / wara skyldig för så-
 dant Brees gifwa Aldermannen Sex marc Silsw:mt. Men
 Upsynings Mannen och Bysittiarne skola för deras omak hwar
 gång sådant föreha / af Bergslagen eller Armböffe-Medlen be-
 komme / nembl. Upsynings Mannen 6 marc / och Bysittiarne
 hwardera 3 marc Silsw:mynt.

XII.

Choo som detta Smältare-Embeteet lära wil / skal intet
 wara twungen til någre wisse Åhr / utan kan den ena genom
 sin Flit och Ahtsamheet / det snarare lära än den andra: Ty
 skall Aldermannen / den som uti sielfwe Arbetet nöyachtigt kan
 wiisa sin Konst / effter föregångit behörigt Prof och upwist Wit-
 nesbörd af then Mäster-Smältaren / hoos hwilken han tient

B

haf-

466
hafwer / wara förplichtat / förmedelst meddehlande Mästare: Brees / at betyga / det han för Mästare Smältare passera kan.

XIII.

Alle Bysyningz- och Aldermän skole wid grufwe Tinget tillsättias / och der sin Eed aflägga / at de troligen / effter bästa Förstånd / handla / och deras Embeten förrätta skole; Sammaledes skole ock alla Mästare: Smältare och deras Drängiar / Item de som *Ordinarie* för Råstvändare sig bruka låta / på Grufwe - Tinget aflägga deras Eed / at de uti sine Embeten och Tienster sig fliteliggen / troo- och åhrligen förhålla skole.

XIV.

Alle de Saakdren / som här wid och effter denne Smältare Ordningen falla kunna / skole således fördeelte blifwa / nembl. $\frac{1}{2}$ part till Bysyningzmannen / och $\frac{1}{2}$ part til Aldermännen den andra halsparten till Armbössan / i hwart Hyttelag; Men effter som fattige gamle Smältare och Råstvändare / skole där af bekomma någon Hielp till Bygehålle och Begrafningar.

XV.

Emedan offta befinnes / at somblige Bergzmän effter enahanda Malm / så åtskilligt / mehr eller mindre Koppar effter Becko: Arbetet; Ty skall den Bergzman / som mindre bekommit / och skadan lidit hafwer / sådant angifwa för Bysyningzmannen / hwilken tillista med Aldermannen skal wara förplichtat där effter noga ransaka / hwad ther till hafwer warit wällande; Sinnes skulden hoos Smältaren / så återgælde han sin Huusbonde allan skada / men gitter han det ey / slås i Järn / och arbete för Brätt sin; Fins ey Arbetet / löpe då Gatulopp / effter Kongl. Staff: Ordningen. Men om alt detta skal först ransakas och afdommas wid Grufwe: Tinget:

467

get: Är fehlet icke för grofft med Smältaren/ och Huusbonden will honom igen hafwa/ ware då Smältarens Plicht sin Huusbondes Willia at efterkomma/ och förhålla sig tro- ligen och wäl.

XVI.

Om någon/ det ware sig Hnusbonde/ Bpshningz/ eller Alderman/ sådant Smältarens förseende böllia eller förtijga skulle/ och icke Saken/ efter denne Smälte-Ordning/ fullföl- ja; skall den samma förste gången böta 20 Marck Silfwer- mynt: Men kommer han oftare igen/ böte för hwar gång han där med beträdes 40 Marck Silfwermynt.

XVII.

Uti hwart Hyttelag så i Staden som Bergzlagen/ skall en beskedelig och förständig Bergzman däreft i Hyttelaget boendes; (wid store Kopparberget en af de 24 Bergzlagens äldste/ eller där utom) utwällias/ och till Bpshningzman för- ordnas/ hwilken tillika med Aldermannen/ hwar uti sitt Hyt- telag/ skal hafwa ett noga och achtsampt inseende där uppå/ at Mäster-Smältaren med sine Dränglar/ så ock Rästwän- dare efterkomma deras Plicht/ och där de finna någre små Fehl/ antingen emellan Huusbonden och Smältaren/ eller Mästaren och Drängen/ sampt Rästwändaren förelöpa/ som de dem emellan siija kunna/ skola de sådant stäligen göra; Doch så till förståendes/ at där under ey må nedertystas grof- we Fehl/ som Plicht och Straff förtiena/ wid det witte tilgö- randes/ som uti den 16 Puncten förmåhles/ utan bör alt sådant angifwas wid Grufwe-Tinget/ til Laga Dom och Execution.

XVIII.

Sätter någon Mäster-Smältare eller Dräng sig upp es moot sin Huusbonde och Bpshningzman/ eller Alderman/

med onde Ord eller Aithåswor/ hålst när de på sitt Embetes wagnar något binda och befalla; Den samma som der med stähligen öfwertrygas kan/ skal böta 40 marcck Sifwimynt. men gifwer han Hugg eller Slag/ straffes då med Satulopp/ som saken är stoor till) samma straff äger ock den Låredrång at undergå/ som sätter sig emoot sin Mästare.

XIX.

På det en och annan må fatta Lust och Behag till at lära/ så ock bruka detta Embetet; skall med dessa Smältare och Råstwändare sålunda förhållas/ nembl. at som någre af dem kunna hafwa Husstrur i Staden/ de der bruka Månglerij och Stadz-Nåbring; Alltså skola de samma gifwa för sådan Nåbring en stählig *Recognition*. I lijka måtto skola de Smältare och Råstwändare/ som bruka Hemman på Landet/ wara förpligtade at utgå de Btlagor som af Hemmanen åhriligen böra utgå; Men de/ som allenast föda sig med Smält- och Råstwändning/ och ingen annan Nåring idka/ skola wara frije för all Tungga och Beswår/ såsom allehanda Skutningar/ Dagzwårcken/ Wägbyggningar/ Inqwarteringar/ Wacht/ Rothering och Mönstring/ *Contributioner*, *Accis*, och *Recognition*, undantagandes Mantahls och Dwarntulls Penningar.

XX.

Hwad Råstwändarnes Plicht i synnerheet widkommer/ så hafwe Wij godt sunnit där öfwer at stadga och förordna/ sålunda/ nembligen: först skole alle de/ som med Råstwändande omgå/ det ware sig Bergzmän/ Råstwändare eller Bergzmåns egne och enskylte Söner/ Mågar eller Drånqtar/ wara under Måster-Smältarens Lydna och inleende/ hwilka sig alldeles skola rätta och ställa/ uti wändandet/ etter den Anledning/ som han dem gifwandes warder/ så om Eldens *Di-
rection*,

469

rection, som alt annat / hwad wid Råstwåndandet / effter Malmens och Skårseens Art och Egenkap / är at observera och i acht taga; Effter som Smältaren för alt sådant swara skåtingen af Mootwilligheet / eller Förjummelse och Owåbligheet icke tillreda Wårcket / som sig bör / skall Måster Smältaren sådant i tid giswa Upsyningsmannen tillkänna / hwilken strax med Äldermannen där om skall granneligen ransaka / och där de befinna någon skada skedd wara / och sådant ståhligen wederböranden öfwertygas / skall den / som der med betrådes / återgålla åganden skadan / och där ofwan uppå / för sin mootwilligheet och olydna / plichta med 40 marc Silfwermynt / eller straffas med Arbete eller Kroppen / doch at om alt sådant först wid Gruswe-Tinget ransakat och dömdt blifwer.

XXI.

och som uti 18:de Puncten är förbudt Måster Smältaren / at sättia sig up emoot Upsynings- och Äldermannen / sammaledes Drängen emoot sin Måstare; Alltså skall och wid lika Straff / wara dem / som Råstwåndandet handtera / förbudt / at upåttia sig emoot Måster Smältaren / enär han dem om Råstwåndandet underwisar / lärer och tillsäger. Och skall en Råstwåndare hafwa för hwar Laggill Råsta / som han wål tillwända och reder / i Löön ett för alt / två dal. Silfwermynt.

XXII.

Befinnes Äldermannen meddela någon Smältare dräng Måstarebref / om samma Embete icke tillfyllest utlärdt / och sitt Proof wijsst hafwer / som förr är sagt / böte då Äldermannen där före 20 Dal. Silfwermynt / och upfyller den Bergzman / som samma Wåstar Smältare antagit hafwer / all den skada / han där igenom kan bewijsa sig lidit hafwa / warandes det utgifne Måstare-Brefwet *casserat*, och Smälte-Drängen plichtia at lära å nyo / till des han tillfyllest utlärdt hafwer. Der

1470
XXIII.

Där och så hända skulle/ at när en Smältare-Dräng/ ha-
de sine Laga Låre. Åhr uthtient/ och sitt proof på behörigt wijs
giordt/ Aldermannen för någon *privat* Dwillia/ honom sitt
Måstare: Brees utan skäblig Orsaak/ som Åhran angår/ för-
hölle/ då böte Aldermannen/ om sådant honom öfwertygat
warder/ 10 Dal. Sillwermynt.

XXIV,

Och på det så wäl Uppsyningsmannen och Aldermannen/ som
Smältarne måge deste bättre och flitigare upwachta deras
Embeten och Tienster/ skall Bergmästaren åhrligen/ en gång
eller två/ som Lägenheten med giswer/ reesa kring och *visitera*
wid alle Hyttelagorne/ så i Staden som Bergzlagen/ och wid
samma *Visitation* granneligen efterfråga och ransaka / huru
Smältare Ordnungen/ uti ett och annat wid macht hålles;
Och skall denne *Visitationen* skee uti *Septembris* och *Martii* Måna-
nader om åhret/ så frampt icke någre särdeles insfallande hinder/
skulle förorsaka upskof där med/ till annan lågligare tid.

XXV.

Efter som Bergsmannens Wälferd mycket betroos i
Smältarens Händer/ som för sagdt är/ altså borre fuller han
så det ena som andra/ hwad des Embete widkommer/ troligen/
redeligen och wäl/ till Bergsmannens Nytt och Gagn/ hand-
tera och i acht taga. Men emedan det förnimmes/ at esomoff-
tast annorlunda skeer/ i dy understå sig Smältarne/ emoot
Lag/ och sin Eedz Plicht/ at afhända och bortstjåla för Bergz-
Mannen och hans Bruuk/ allehanda / såsom Kopparlappar/
Koppartappar/ Står- och Tråk- Steen/ Wärc för Wärc/
Malm wid Kallråstarne och annat sligt/ däråf Bergsmannen
lijder i sin Handtering en stoor skada; Förden skull wele Wij
här med allwärligen påbudt och besalt hafwa/ det då Smäl-
tare

471

tare och deras Drängar/ som Råstvändare/ den ena med den andra/ alle i gemeen/ förhålla och stå sig troligen/ redeligen och wäl/ och afstå med alle oloflige handlingar; Skolan des ehoo som effter denne Dagen med sådant Trufweri blifwer beträdd/ fast det wore af ringa Wårde/ allenast det honom lagligen öfswertygas/ den samme sin Brott ey med Penninge Böter få bättra/ utan/ förutan något anseende til Personen/ löpa 4 reesor Gatulopp/ räknandes ett framlopp för ena reeso/ och så fort om; Kommer han annan gång igen/ at han med sligt Trufweri/ lagligen öfswertygat blifwer/ löpe då dubbelt emoot förre gången/ men tridie reesan/ som han med sådana fehl öfswertygas/ miste luffwet såsom för annan Trufnad; Samma Lag ware och för hans afnehmare/ som sådane förbudne och stubline Wahrur löper.

XXVI.

Emedan offta skall hända/ det Wådeed opkommer i Hyttorne/ om Helgedagarne/ at orsaak/ at ingen är då närwarande/ som håller wacht der sammastädes; Förden skull och till deste bättre förekommande af slike Olyckor hådan efter/ pålägges här med de Bergsmån som driifwa/ det skola de hwar i sin Hytta/ om alle Helgedagar/ det ware antingen Sön- eller store Båndagar/ låta hålla Wacht effter Drifningen/ wid en dal. Silfw:myns wiste/ om sådant efftersätties/ förutan at och de brohllige derjemte effter Lag skole ersättia och betala den genom deras försummelse tijnade skadan.

XXVII.

Till at så mycket meer kunna betaga ofwanbemelte Embets Folck/ Tillfälle och Lägenheet till fyllerti och Dryckenstap/ samt där af fölliande Droo och Försummelse uti deras Arbete/ finne Wij jämwäl nödigt at stadga och förordna/ det skal hådan effter intet meer än på ett ställe/ i hwart Hyttelag uti Bergz

472
Bergzlagen/ tillåtas Krögerli/ wid 40 marcck Silfw:mynts wi-
te/ till hwilken ända Wår nådige Willia härjemte är/ det i
fall flere Krogar eller månglerijer/ i något Huttelag redan skul-
le finnas inrättade/ böre de affskaffas och förbiudas/ som till
wederbörande Wåre Betienters wårckställigheet lemnas.

XXVIII

Sidst såsom Wij äfwen gärna see och önske/ det icke min-
dre wid alle andre Wåre Kopparbruuk i Riket/ än som wid
stora Kopparberget/ smältandet och råstwåndandet af Koppa-
ren/ må blifwa rätt handterat som sig bör; Alltså wele Wij
och här med/ Wårt Bergz Collegio nådeligen anbefalt haf-
wa/ det de draga omsorg där före/ at denne wår fatttade Ord-
ning/ wid alle Wåre Kopparbruuk i gemeen/ efter hwarideras
särdeles *Situation* och *Egenskap*/ med flit må warda lämpat; Här
alle som wederbör/ hafwe sig hörsamligen at esterrätta; Till
yttermehra wisso hafwe Wij detta med egen Hand underskrif-
wit/ och med Wårt Kongl. *Secret* bekräfta låtit. Datum
Stockholm den 16 Novemb, Åhr 1692.

CAROLUS.

www.books2ebooks.eu